

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50 —
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
dvakrat . . . 12 "
trikrat . . . 10 "
za nadaljna izvršenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 19. maja 1916.

Reforma ljudske in meščanske šole po vojni.

Čujemo glasove . . .

Tako je govorilo tudi štajersko nemško učiteljstvo po svojih zastopnikih na svojem zborovanju dne 25. aprila t. l., kjer je sprejelo tole resolucijo:

Vse ljudske in meščanske šole se morajo poddržaviti. — Uvesti se mora enotna šola z 8letno šolsko obveznostjo brez vsakih olajšav, kakršne so sedaj v nekaterih deželah uveljavljene. — Šolstvo se mora kar najstrožje nadzirati. — En razred sme pohajati največ 40 otrok. V vseh nemških ljudskih šolah naj se uvede nemščina kot učni predmet, v 4 zadnjih šolskih letih pa kot učni jezik v najmanj polovici vseh učnih predmetov. — Za mladino med 14. in 18. letom naj se uvede nadaljevalni kurzi (gospodarski, trgovski, obrtniški). — Učiteljska izobrazba naj se povzdigne z uvedbo 2letnega visokošolskega študija po končanem učiteljskem. Učiteljstvo naj se uvrsti v 11. do 8. razred državnih uradnikov. — Naučno ministrstvo naj se popolnoma loči od ministrstva za bogočastje.

Vojna.

Kdor le more, naj stori sedaj prvo državljansko dolžnost in podpiše četrto avstrijsko vojno posojilo!

NOVO PREBIRANJE ROJSTVENIH LETNIKOV 1897. DO VŠTEVŠI 1866.

Uradno razglašajo: Da se že sedaj zagotovi nepretrgana priskrba periodičnih nadomestkov za vojsko na bojišču tudi za poznejše čase, se črnovojniški obvezanci rojstnih letnikov 1897. do všteti 1866. brez ozira na to, ali so bili že prej obvezani naborni dolžnosti, oziroma so ugodili svoji naborni dolžnosti, podvržejo ponovnemu prebiranju, ki se vrši v času od 22. maja

do 29. julija t. l. Vpoklicani pa pri tem prebiranju sposobnim spoznani najbrž ne bodo pred završetkom najglavnejše žetvene periode. Pripadniki drugega poziva se bodo do nadaljnjega tudi tokrat uporabljali samo v zaledju in etapnih ozemljih, da nadomestijo druge mlajše elemente, ki so sposobni za službo na fronti.

OPROSTITVE OD ČRNOVOJNIŠKE SLUŽBE SE DELOMA RAZVELJAVIJO.

Iz Inomosta poročajo: Vojaško poveljstvo je odredilo, da se bodo vse od njega za določen čas izdane oprostitev od črnovojniške službe iz evidenčnih ozirov s 30. junijem razveljavile. Izvzeti so uradniki in nastavljeni najvišjih dvornih uradov in centralnih mest deželno knežjih in avtonomnih deželnih oblasti, uradov in zavodov, profesorji in nastavljeni visokih, srednjih in ljudskih šol, državnih in zasebnih železnic.

ENOLETNO PROSTOVOLJSTVO LETNIKA 1898.

Polno pravico do enoletnega prostovoljstva imajo oni črnovojniki, ki so dovršili srednje šole (gimnazijo, realko, pripravnico itd.) Osmošolci, realci 7. razreda, pripravniki 4. letnika imajo pogodno pravico do enoletnega prostovoljstva, polno pravico pa dobe takoj, ko so potrjeni. Šestošolci in sedmošolci gimnazije, pripravniki 2. in 3. letnika imajo pogodno pravico do enoletnega prostovoljstva, popolno pravico pa dobe tedaj, če se podvržejo dopolnilni izkušnji. Petošolci in pripravniki 1. letnika nimajo pravice ne pogojne, ne do popolnega enoletnega prostovoljstva, pač pa smejo nositi znake enoletnega prostovoljstva, če jim na prezentaciji na ustno prošnjo dopolnitveno poveljstvo to dovoli. Prošnje za pogodno ali popolno pravico je se sedem dni pred nastopom prezenčne službe vlagati pri c. kr. dopolnitvenem poveljstvu, od dom. dop. okrajnega poveljstva, prošnje za pripustitev k dopolnilni preizkušnji pa takoj po pregledovanju pri vojaškem poveljstvu v Gradcu. Prošnjam za enoletno prostovoljstvo je prilagati: vstopnico, privolitev očetovo, šolsko izpričevalo, prošnjam za pripustitev k izkušnji pa: rojstni list, identitetno izpričevalo, šolsko izpričevalo ali potrdilo ravnateljstva. Pregledovalni komisiji je pokazati zadnje izpričevalo.

OBNOVITEV AVSTRIJE.

Pod tem naslovom objavlja znani socialno-demokratski voditelj, podpredsednik dr-

žavnega zbora poslanec Pernerstorfer, v „Berliner Tagblattu“ članek, v katerem poudarja, da se vse avstrijske stranke pečajo s preosnovo države po vojni in da so podale deloma vladi svoje tozadevne spomene. V notranjem ministrstvu se prav pridno pečajo z raznimi reformatičnimi predlogi. V to svrhu je bil v ministrstvo poklican gorenjeavstrijski namestnik baron Handel. Pernerstorfer zavzema v svojem članku precej centralistično stališče ter namiguje, da ni izključeno, da bo sedanji državnozborni volilni sistem splošne in enake volilne pravice ali odpravljen, ali pa omejen. Seveda je Pernerstorfer v principu proti taki reformi. Končno izreka nado, da bo Hohenlohe, ki je znan kot mož demokratičnega prepričanja, storil vse, kar je potrebno za bodočnost države.

DAVEK OD VOJNIH DOBIČKOV.

Državi zakonik prijavlja cesarsko naredbu z dne 16. aprila t. l. glede izrednega davka na vojne dobičke posameznikov, kakor tudi celih družb. Davek se bo posameznikom kakor družbam naložil po posebni lestvici. Pri posameznikih bo znašal najmanj 5% in največ 45% od izkazanega dobička, pri družbah najmanj 10 in največ 75%. Tako bo torej posameznikom pri večjem dobičku v znesku 10.000 K plačati 5%, če znaša večji dobiček 50.000 K 13%, če znaša 100.000 K 19.5%, če znaša 200.000 K 27.2% itd. Posameznikom, katerih prihodek na dohodkih ne znaša nad 10.000 K, ne bo plačati tega novega davka.

DOMOLJUBNO ZBIranJE ZLATA POTOM ŠOLE

jako dobro uspeva. Poleg srednjih, trgovskih in strokovnih šol sodeluje tudi več sto ljudskih šol. Zlasti marljivo delujejo šole v vojnem ozemlju. Posebno se upa, da izpolni v polni meri ljudska šola, kar se pričakuje od nje. Ljudskih šol je nad 20.000, ki lahko veliko store, da se da zlato za železo.

ŠOLSTVO V SRBIJI.

Vojaški škof Emerih Bjelik, ki je prepotoval zasedene dežele na Balkanu, poroča sedaj mimo drugega tudi o šolstvu v Srbiji, in sicer: Obiskal sem več šol, kjer se je ravnokar pričel pouk, in sem opazil pri vseh otrocih največjo versko ignoranco: Križ, molitev, bog in večnost so jim bile neznanе stvari. Starši, celo matere, so se brigali za politiko, za vzgojo svojih otrok

pa se niso menili in niso poznali nikdar nikakih verskih dolžnosti, niti jih izpolnjevali. — Ena prvih nalog je bila iztrgati šolsko mladino iz anarhije, uvesti reden pouk ter jih ohraniti zunanjih škodljivih vplivov. To je uprava energično izvršila. — Opustošene šole so se popravile in mladina postavila pod nadzorstvo pedagoško izurjenih podčastnikov. Kmalu je zraslo v deželi na sto in sto šol, ki so vsakega obiskovalca prijetno presenetile s svojo snažnostjo, redom v šolskem posloju ter brezhibno disciplino šolskih otrok. V Belgradu in okolici je ustanovljenih kakih 20 šol, tudi ena petrazredna katoliška ljudska šola, kjer sem našel že 170 otrok, ki pa so bili, žal, tudi slabo podkovani v verouku. — Štetje otrok brez staršev, sirot, se je kmalu pričelo ter dalo strašno visoko število do 10.000. — Najprej so prišli mali v varstvo, dobili so hrano in obleko, in sedaj se že ustanavljajo otroški azili pod vojaškim nadzorstvom. — Zanemarjena, polodrasla mladina se praktično poučuje v poljedelskih in obrtniških tečajih ter navaja na delo, tudi so v teku pripravljala dela za ustanovitev raznih deklinskih in deških strokovnih šol. Značilno je, da otroci ne dobivajo samo pouka, marveč tudi hrano. Z vsako šolo je zvezana kuhinja, v kateri dobe otroci ubožnih staršev zastoj jesti. Šolnine ni, celo šolske knjige dobivajo otroci zastoj.

PREDLOG ŠKOFA PROCHAZKE.

Na zborovanju madžarskih veleposestnikov v Budimpešti je stavil ogrski škof Prochazka predlog, ki je zbudil v veleagrarnih krogih veliko senzacijo. Škof Prochazka zahteva, da prevzame na Ogrskem država vsa velika, nad 10.000 oralov obsegajoča fidejkomisna, cerkvena in fundacionalna posestva v prisilni najem, jih razdeli v male 15 do 35 oralov obsegajoče kmetije ter jih da proti zmerni odškodnini v dedni podnajem predvsem bivšim vojakom, ki so brez lastnega posestva. Škof Prochazka je izdelal natančen zakonski načrt, ki ga je jako učinkovito utemeljeval. Dejal je, da so imetja aristokratskega fidejkomisa in cerkvene mrtve roke prava nesreča za državo, ker onemogočajo primerno razdelitev zemlje in okrepitev kmetijskega stanu, ki je podlaga vsemu narodnemu razvoju. Junaki, ki so se borili pri Limanovi in na Doberdolu, ne smejo po končani vojni bloditi po domovini z lesenimi nogami in lajnami, kakor njihovi predniki izza bitke pri Solferinu. Naši vojaki se ne bore za preteklost, temveč za bodočnost, za svoj dom, za svojo zemljo in za svoj dobrobit,

LISTEK.

Fran Erjavec:

Pisma.

II.

Dunaj, 30. aprila 1916.

Dragi tovariš!

Hvala za pismo! Z mojimi izvajanji v zadnjem pismu nisi povsem zadovoljen, celo ton užaljenega in razburjenega seva iz Tvojih vrstic. Še enkrat sem mirno preudaril vse ter našel, da je bistvo istina! Res, neprimerno težki so časi, in ogromne so ovire, ki se moramo z njimi boriti, a ravno ti težki časi zahtevajo od stanu in od posameznikov neprimerno večjega truda in energije, silnejša in sistematičnejša dela, kakor pa sicer. In če smo odkritosrčni, vsega tega

pri najboljši volji povsod ne moremo najti. To ni nikak očitek, še sedemkrat manj napad; ne, to je samo eden izmed splošnih pojavov, ki jih je rodila vojna povsod. Stali smo čez noč v popolnoma novih razmerah, v trenutku je prihrumel ta silni tajfun, nihče ni bil pripravljen nanj, zato je zavlada hipoma povsod nekaka zbežanost, popolna desorientacija vsestransko. Šele po dolgih in krvavih mesecih so se nekatere kulturne in politične organizacije zavedle svojih pomnoženih dolžnosti in nalog tekom vojne, druge so pa zopet smatrale vojno kot najkrajši in dovolj močan izgovor svojemu popolnemu brezdelju, a med te zadnje pa slovenskega učiteljstva nikakor ne moremo postaviti. Da pa morejo različne politične, kulturne in stanovske organizacije le približno izpolnjevati svoje ogromne naloge in dolžnosti tekom vojne, je treba napeti vse sile in postopati strogo sistematično. Jasno moramo imeti pred očmi, kaj hočemo in kako moramo. Ker so pa naše moči silno oslABLJENE, jih moramo uporabljati koncen-

trično in le na „najvažnejših bojiščih“. Le kjer smo direktno interesirani, tam zastavimo vse moči! Naša naloga je v prvi vrsti sistematična organizacija ogromnega dela in koncentracija razredčenih moči. In na eno točko, ki jo mora obsegati program našega dela v vojnem času, sem hotel opozoriti v zadnjem pismu. Tako je torej ta stvar.

Vzrok, da ti tako hitro odgovarjam, je pa drug. Dolgo me že teži to. Saj se še spominjaš, kako strašno se je razburjalo pred nekoliko meseci par naših novin, ker je nekdo imenoval Slovence — pijance in žganjarje. Pozivali so na oster protest itd., z eno besedo, vsa stvar je bila prav ganljiva. Ta poklon res ni ljubeznjiv in laskav, a komur so znane razmere, ta bo silno žalosten. Res nismo največji pijanci in žganjarji na svetu, a povsem trezen narod nismo. Umestneje bi bilo zato morda za enkrat še intenzivneje protialkoholno delo, kakor pa samo ogorčeni protesti. Pa dovolj o tem! Danes, ko sem kolavral ves dan po tem zanimivem Dunaju, sem namreč premišljal tisto sveto

ogorčenje, obenem sem se pa spomnil nekoga drugega, še žalostnejšega dejstva, to je — sedanje moralne propalosti našega naroda.

Res je ta pogubljivi vpliv vojne na javno moralo opazovati povsod. Pri Slovencih, ki žive neposredno za fronto, morda razmeroma še ne tako silno, a vendarle dovolj močno. Celo na Angleškem, kjer direktno pač najmanj okužajo strahote vojne, je baje vsak deseti moški — sifilitičen. Močno divjajo spolne bolezni po Rusiji in tudi v Nemčiji so se silno pomnožile. In pri nas? Pol domovine sem prebredel v teh viharjih mesecih, v obilni meri mi je dana možnost direktnega opazovanja, in povsod se odpira očem ista žalostna slika: Na Štajerskem kakor v Galiciji, na Dunaju kakor v Ljubljani, v mestih kakor na kmetih; povsod boš opazil, da se nagiba moralna propalost že v ekstreme. In posledice — silna razširjenost spolnih bolezni — že kričijo do neba. Neverjetno pa, žal resnično je, da se dobi pogosto že celo šoloobvezne deklice

ki je zaeno tudi dobrobit države. Zbrani madžarski veleagrarci so Prochazkov predlog izročili posebnemu odseku, da ga „prouči“, oziroma spravi ad acta. — Nadškof v Kaloči, Arpad Varady, je daroval za invalide 116 oral najboljšega sveta in 140 tisoč kron denarja, da se invalidom zgrade hišice in delavnice. Kapitelj v Kaloči je daroval v ta namen 60 tisoč K in zaklad invalidov 100 tisoč K.

ZBOROVANJE ITALJANSKIH UČITELJEV.

Kor. urad poroča iz Lugana: Nacionalno zborovanje italijanskega učiteljstva se je po odstupu lanskega, pretežno nevtralističnega odbora posvetovalo o takoimenovanih nacionalnih aspiracijah. Dnevni red, ki se z vidno rezervno postavlja na staljšice vojevanja, je bil po hrupnih razpravah sprejet s 7333 proti 3648 glasovom. — Poročajo k temu zborovanju preko Lugana še to-le: Za zaslepljenost, ki vlada v Italiji navzlic neuspehom že skoro enoletne vojne, je značilno, da je kongres italijanske učiteljske Zveze, katere večina je stopila na stran nacionalistov, sklenil, da bo imel prihodnje leto kongres v odrešenem Trstu.

VES NAROD ENA STRANKA!

Z ozirom na akcije za koncentriranje narodnih sil med Čehi in pa med Hrvati v Dalmaciji piše vodja kmetiške stranke na Hrvaškem S. Radič v „Domu“ pod naslovom „Ves narod ena stranka“: „Užival sem kot Slovan, ali kot Hrvat me je zbolela misel, kako se naše politične stranke, a še bolj poedini vodje v teh strankah (na Hrvaškem) tudi danes, po dvajsetih mesecih te svetovne vojne, prezirajo in mrzijo kot na smrt sovražča se arnavtska plemena, ali kot popolnoma nenaobraženi in poldivji črnci v Afriki. Naravno, da tako ne ostane in ne sme ostati! Ali že sedaj je velika škoda, da tudi mi Hrvatje nismo vsi skupaj ena stranka po zgledu Čehov in Poljakov. Delajmo vsak na svojem mestu na to, da bomo vsi še o pravem času eno v misli in na delu.“ — Kaj pa Slovenci! . . .

VPOKLIC 18LETNIH POD OROŽJE.

Za sposobne spoznani črnovojniški obvezanci letnika 1898. bodo vpoklicani pod orožje v avstrijskih deželah že 11. majnika, v ogrskih pa 29. majnika.

ITALIJA ZAHTEVA TRENTIN, TRST, ISTRO IN HRVATSKO PRIMORJE DO NERETVE V DALMACIJI.

Korespondenčni urad poroča iz Curiha: V svojem govoru na seji italijanske zbornice je dejal poslanec Foscari glede teritorialnih zahtev Italije, da se ne omejuje samo na Trentin in Trst, temveč obsegajo Istro z Reko in Dalmacijo do Neretve z otoki, ki leže pred tem ozemljem. Samo če bodo te zahteve izpolnjene v polni meri, potem laški vojaki niso umirali zaman. Dotod Italija ne sme pripustiti srbskih zahtev. Če bi Srbi v Dalmaciji celo verski koeficient izrabljali v svoj prid, je proti temu dejstvo, da je katoliška Dalmacija proti pravoslavni Srbiji. Govornik je dejal, da bi Italija pač mogla žrtvovati nekaj in mogla Srbiji priznati kvečjemu eno pristanišče, ker bi s tem nadvlada Italije v Adriji ne bila oškodovana. Če bi bila Dalmacija italijanska, bi se srbskega in hrvaškega iredentizma ne bilo bati; nasprotno pa bi bil v srbski ali hrvaški Dalmaciji italijanski iredentizem ogromen. To mora italijanska vlada pojasniti zaveznikom, kakor naj tudi porablja več besedi in denarja, da za moralno in politično vlogo Italije pridobi v inozemstvu simpatično umevanje; ugled Italije v inozemstvu namreč ni posebno sijajen.

spolno bolne in pilete može, pa to ne samo na Angleškem, ampak tudi na Slovenskem, ki je bilo še pred par leti tako vzvišeno nad vsako tozadevno obsodbo. Pa kaj bi brodil še dalje po tej gnojnici, gotovo si že sam opazil obširnost tega žalostnega pojava.

Ni moj namen, preiskovati vzroke, ki bi bili vsekakor zanimivi. Vsa taka in druga sem spadajoča vprašanja naj rešijo v to poklicani; moj namen je le, opozoriti na silno važnost tega pogubnega pojava in opozoriti na hvaležno delo, ki zahteva tudi učiteljevega sodelovanja.

Čprav še vse premalo, vendar store drugod marsikaj, da se te razmere kolikor mogoče ublaže. Vojaška uprava sama stori tu precej (in tudi druge javne oblasti), a vse to delo je brezuspešno, če ne sodelujejo tukaj vsi faktorji. Na Dunaju n. pr. prireja organizacija socialne demokracije pridno tozadevna poučna predavanja po vseh okrajih, in tudi strankino časopisje se po-

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNOPO-MOŽNE SVRHE.

Fran Jordan, nadučitelj v Ihanu, ob priliki godu 5 K; Marija Rakičeva, učiteljica v Novakih (Goriško), zbirko šolskih otrok 21 K 24 vin; učno osebje in šolska mladina v Vipavi zbirko 50 K; najmanjše učenke mestnega dekliškega liceja v Ljubljani nabrale doma za oljčni dan 100 K; skupaj 176 K 24 vin.

V zadnji štev. izkazanih 52.763 K 44 v Danes izkazanih . . . 176 K 24 v
Dosljej nabranih . . . 52.939 K 68 v

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“. Za „Rdeči križ“ itd. . . 52.939 K 68 v
III. vojno posojilo . . . 264.048 K 69 v
Skupna vsota . . . 316.988 K 37 v

Prispevajte in delajte za „Rdeči križ“!

Še nekaj načrta.

K svojim izvajanjem v 8. štev. „Učiteljskega Tovariša“ pristavljam še nekaj načrta, in sicer:

1. Vodstvo Zazeze naprosi vodstva Slovenske Šolske Maticice, Društva slovenskih profesorjev in Slomškove Zveze v Ljubljani na prijateljsko skupno delovanje v šolskih zadevah.

2. Vsako teh društev izdela progmatični načrt o preureditvi šolstva, kakor ga zahtevajo principi novodobno znanstveno utemeljene vzgoje in naše domače razmere.

3. Učiteljstvo, stoječe za temi organizacijami, prijavlja lastnemu vodstvu svoje želje, navete in pomisleke, v ostalem pa brezpogojno zaupa v vodstvo; toda biti mora o poteku vedno informirano.

4. Vsako teh društev izvoli odposlanca, ki pretresujejo posamezne načrte ter skupno iščejo pota, ki se z njimi doseže enotni načrt.

5. Za enotni načrt se zainteresira javnost ter se pozovejo vsi narodni zastopniki, da ga na pristojnih mestih zastopajo in brezpogojno zahtevajo njegovo udeležitev.

6. S predpripravami za to delo naj se začne precej, da se takoj po vojni lahko že določi v plenumih organizacij natančni program; zlasti naj se dotedaj zbira snov, potrebno za ogrodje in za ulemeljitev načrta.

7. „Popotnik“, „Učiteljski Tovariš“, „Slovenski Učitelj“ in „Slov. Šolska Matica“ naj v svojih publikacijah odpiše svoje pre-dale stvarnemu razmotrivanju.

Pav. Flerè.

ZA GORIŠKO UČITELJSTVO.

Goriško ljudskošolsko učiteljstvo se je obrnilo na deželni odbor s prošnjo za pomoč v slabih gmotnih razmerah, v katerih se nahaja. Deželni odbor je storil potrebne korake pri kompetentnih faktorjih v svrhu, da se ugotovi opravičeni prošnji tako hudo prizadetega in trpečega goriškega učiteljstva.

IV. avstrijsko vojno posojilo.

C. kr. finančno ministristvo razglša, da je IV. avstrijsko vojno posojilo izdano v dveh tipih, in sicer I v štiridesetletnem davka prostem 5 1/2% amortizacijskem državnem posojilu in II v davka prostih 5 1/2% l. junija 1923 vračiljivih državnih zakladnicah.

Obveznice davka prostega 5 1/2% amortizacijskega državnega posojila se bodo gla-

sile na imetnika in bo znašalo njih obrestovanje 5 1/2% v polletnih 1. junija in 1. decembra vsakega leta despevajocih obroklih postcipando. To posojilo se bo v nominalnem znesku v približno enakih anuitetah v letih 1922—1956 na podlagi izžrebanj povračevalo. Prvo žrebanje se bo vršilo v decembru 1921. Izplačevanje obresti, kakor tudi povračilo kapitala se bo izvršilo brez vsakega davčnega, pristojbinskega ali drugega odbitka. Promet v tem državnem posojilu ne bo podvržen borznem davku.

Ravnokotno se bodo tudi nove davka proste 5 1/2% državne zakladnice glasile na imetnika, tudi obrestovanje teh bo znašalo 5 1/2%, plačiljivih v polletnih obroklih 1. junija in 1. decembra vsakega leta, brez odbitka kakršnegakoli davka ali drugih pristojbin. Povračilo teh zakladnic pa se bo izvršilo naenkrat v celoti, in sicer 1. junija 1923. Tudi promet v teh papirjih bo prost borznega davka.

Subskripcija se je pričela dne 17. aprila t. l. konča se pa 15. maja t. l. ob 12. uri dopoldne in se vrši v glavnem pod sledečimi pogoji:

Subskripcijska cena znaša za 40letno 5 1/2% amort. drž. posojilo 93%, za 5 1/2% državno zakladnico pa 95-50%. Kupnino bo treba pri prijavih do 200 K takoj v polnem znesku plačati. Pri večjih subskripcijah pa bo plačati ob prijavi 10% nominalnega zneska, 15. junija in 15. julija po 20%, 16. avgusta 25% in 15. septembra pa ostanek. Do izgotovljenja definitivnih komadov se bodo subskribentom na zahtevo izročali interimni listi.

Prepričani smo, da stori šola in učiteljstvo tudi ob podpisovanju tega IV. vojne posojila v polni meri svojo patriotično dolžnost, kakor sta jo sijajno izvršila povodom III. vojne posojila.

ČAS VOJAŠKEGA SLUŽBOVANJA BO VRAČUNJEN PRI DOPUŠČANJU PRI IZPITU UČITELJSKE USPOSOBLJENOSTI.

Kakor smo že v zadnji številki povedali, je izšla cesarska naredba, ki vsebuje določbe glede vračunanja časa vojaškega službovanja pri dopuščanju k izpitu učiteljske usposobljenosti za učitelje ljudskih in meščanskih šol. Komentar k tej naredbi pravi: Ker je po uspešno položenem izpitu učiteljske usposobljenosti tudi pragmatikalen položaj učitelja določen v mnogokateri smeri — n. pr. glede vračunanja službenega časa za penzijo, napredovanja k večjim dohodkom itd. — se kaže potreba, da se isti učitelji, ki zadostujejo svoji vojaški obvezi in nimajo še izpričevala učiteljske usposobljenosti, ob varujejo, kolikor se le da, pred trajno škodo, in to posebno še, ker je tudi vojno službovanje samo po sebi za poklic vzgojevalca smatrati kot dragoceno šolanje. Zato odreja cesarska naredba, da se učnim osebam, pritegnjenim v sedanjih vojni k vojaškemu službovanju, pri vračunanju službenega časa v praktični šolski službi dveh, oziroma treh let, kakor se zahteva za pridobitev izpričevala učiteljske usposobljenosti, v računa tudi službeni čas v vojaškem razmerju do največje izmere enega leta.

Kdaj se mora ustanoviti nova javna ljudska šola?*)

(Prispevek k § 59. drž. šolskega zakona.)

Pojavom, ki so v šestdesetih in sedemdesetih letih preteklega stoletja boljbolj zahtevali posplošnje izobrazbe, je ustregel državni šolski zakon z dne 14. maja 1869, drž. zakona št. 62. Uvedel je splošno šolsko dolžnost. Po § 21. tega zakona začenja šolska

*) Iz „Slovenskega Pravnika“, št. 8. in 9. l. 1915. Uredn.

dolžnost z dopolnjenim 6. letom in traja do 14. leta. Samoposebi umevna posledica uvedbe splošne šolske dolžnosti je bila, da so se morale ustvariti hkrati tudi potrebne garancije za njeno praktično izvršitev. Poskrbeti je bilo treba, da se ustanove učilnice, ki morejo v njih otroci zadostiti šolski dolžnosti. — To je državni šolski zakon storil v § 59., ki se glasi tako-le:

„Dolžnost ustanavljanja šol ureja deželna zakonodaja, držeč se načela, da se mora ustanoviti šola na vsak način povsod, kjer se nahaja v okrožju ene ure in po petletnem povprečju več kakor 40 otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo.“

Državni šolski zakon zaukazuje torej ustanovitev ljudskih šol in hkrati podaja temeljno navodilo, kdaj se mora ustanoviti nova šola. Določitev detajlov glede dolžnosti ustanavljanja šol prepušča državni šolski zakon deželni zakonodaji.

Na podlagi državnega šolskega zakona in v okviru določila § 59. tega zakona so se izdali v vseh kronovinah posebni deželni šolski zakoni, ki urejajo ustanovitev in vzdrževanje ljudskih šol ter šolski obisk. — Ti deželni zakoni so, kolikor prihajajo v poštev slovenske pokrajine, naslednji:

Za Goriško: zakon z dne 6. maja 1870., dež. zak. št. 30;

za Istro: zakon z dne 30. marca 1870., dež. zak. št. 20;

za Koroško: zakon z dne 17. januarja 1870., dež. zak. št. 12;

za Kranjsko: zakon z dne 29. aprila 1873., dež. zak. št. 21, in

za Štajersko: zakon z dne 4. februarja 1870., dež. zak. št. 15.

Glede ustanavljanja ljudskih šol določajo vsi ti zakoni (§ 1) sledeče:

„Javna ljudska šola se mora ustanoviti povsod, kjer se nahaja v enem kraju ali v več v okrožju ene ure ležečih krajih, selih in samotnih hišah skupaj po petletnem povprečju najmanj 40 šoloobveznih otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo.“

Besedilo deželnih šolskih zakonov se v bistvu skoro popolnoma ujema z besedilom § 59. državnega šolskega zakona. Edini razloček je ta, da zahteva državni šolski zakon za ustanovitev nove ljudske šole več nego 40 otrok, dočim zadostuje po spredaj omenjenih deželnih šolskih zakonih za ustanovitev šole že 40 otrok.

Prehajamo k vprašanju, kdaj se mora ustanoviti šola. — Pojasniti nam je treba troje:

1.) katere otroke je računati pri določitvi števila nčencev, ki je merodajno za ustanovitev šole;

2.) kako se določi daljava do obstoječe šole in

3.) kako se določi upošteveno število učencev?

1.

Javne ljudske šole so namenjene samo tistim otrokom, ki so po zakonu primorani obiskovati šolo; to so, kakor smo že omenili, vsi otroci, ki so dopolnili šesto leto in še niso prekoračili 14. leta. — Kadar gre za ustanovitev nove javne ljudske šole, je torej upoštevati vse šoloobvezne otroke; otroci, ki so že zadostili šolski dolžnosti, ne prihajajo več v poštev.

Upoštevati pa se morajo vsi šoloobvezni otroci brez izjeme, tudi tisti, ki uživajo olajšave glede obiskovanja šole. Po § 21. državnega šolskega zakona se smejo namreč dovoliti otrokom zadnjih dveh letnikov posebne olajšave glede obiskovanja šole. Na take olajšave se ni ozirati, kadar se ustanavlja nova šola, kakaj tudi pri otrocih, ki uživajo olajšave, ni prenehala zakonita šolska dolžnost. — Predpis § a 11. drž. šolskega zakona, da se pri določitvi števila učnih oseb tisti otroci ne upoštevajo, ki

gosto peča s tem perečim vprašanjem, česar pri ostalem časopisju, žal, ne opažamo. In ravno časopisje bi tu lahko v obilni meri vršilo svojo kulturno misljo. V pruski gosposki zbornici je zahteval belgijski generalni guverner v proračunu postavko za pouk o spolnih boleznih. Z eno besedo: važnost tega perečega in posledic polnega vprašanja se spoznava povsod, in povsod izkušajo več ali manj lečiti to kažno rano.

In kaj se stori pri nas? Nič! In baš pri tako majhnem narodu, kot smo mi, utegne imeti to usodne posledice. Najboljše moči padajo na bojišču, kar ostane doma, se pa tako ali drugače okužuje. Ali naj slikam perspektivo, ki se nam v takih razmerah obeta? Upam, da je nepotrebno. Danes čulimo, kaj smo zamudili v preteklosti, ko smo gledali na to vprašanje s tako nezaupnimi očmi in se na vse pretege branili spolnega pouka. Danes odhaja napol zrel mladenič v daljne tuje mesta k vojakom, niti pojma nima, kaj mu preti, in prepuščen je edino sam sebi. Sicer pa, kaj bi pretakali

solze in peli jeremijade — kaj nam je storiti, to je važno!

Vprašanje za narodovo moč in prihodnost, je tako pomembno, da morajo tu sodelovati vse moči: javne oblasti, stranke, organizacije, tisk itd. Na kmetih bodeta pa pač prišla v poštev učitelj, oziroma učiteljica in duhovnik. Predvsem bi se s tozadevnimi, previdno in skrbno prirejenimi predavanji doseglo mnogo. Tudi osebno poučevanje ob vsaki priliki bi bilo jako plodonosno. Najprej se mora pa opozoriti na preteče nevarnosti in pogubne posledice nenravnosti k vojakom odhajajoče mladeniče, saj ti so odtegnjeni varnemu zavetju domačega krova in izpostavljeni direktno največjim nevarnostim. Naš stanovski tisk naj bi po možnosti dajal tu praktične nasvete in migljaje ter opozarjal na tozadevno gradivo.*) Pa tudi v organizaciji, v učiteljskih društvih, naj bi se obravnavalo to vprašanje, da bi se vse delo vršilo smotreno in tako dosegel čim

*) Prosimo gradiva in sodelovanja. Uredn.

največji uspeh na korist narodu in domovini. S tem vršimo tudi eminentno patriotično delo, saj je bodoča moč in sila države odvisna močno od fizične in npravne kvalitete prebivalstva.

Dolgo sem že na lastne oči opazoval te žalostne in usodne razmere, in težko mi je bilo pri srcu. Tebe pa, tovariš, ko boš čital te viste, prosim, ne glej na posamezne izraze, ampak pojdi in stori svojo dolžnost! Mnogo pozdravov! F.

Podpisujte četrto vojno posojilo!